

Корнякова Т. В.,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
завідувач кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Хрідочкін А. В.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
Дніпровського гуманітарного університету*

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

TO CHARACTERISTICS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS SUBJECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF LEGAL RELATIONS IN THE SPHERE OF INTELLECTUAL PROPERTY

Наведено характеристику адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністрування правовідносин у сфері інтелектуальної власності та визначено шляхи вдосконалення їх функціонування.

Ключові слова: *Державна служба інтелектуальної власності України, Державне підприємство «Український інститут промислової власності», «Українське агентство з авторських і суміжних прав».*

Осуществлена характеристика административно-правового статуса субъектов администрирования правоотношений в сфере интеллектуальной собственности и определены пути усовершенствования их функционирования.

Ключевые слова: *Государственная служба интеллектуальной собственности Украины, Государственное предприятие «Украинский институт промышленной собственности», «Украинское агентство авторских и смежных прав».*

It is performed the characterization of administrative and legal status of central executive power bodies of Ukraine in the sphere of protection the rights of intellectual property and the ways to improve its functioning.

Key words: *Public service intellectual property of Ukraine, State Enterprise “Ukrainian Institute of Industrial Property”, “Ukrainian Agency of Copyright and Related Rights”.*

Постановка проблеми. Можливість реалізації гарантованого ст. 54 Конституції України права громадянам свободи літературної, художньої, наукової та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, залежить від наявності в державі сучасної системи охорони права інтелектуальної власності. Її складовими елементами виступають, з одного боку, сукупність нормативно-правових актів у цій галузі, а з іншого – відповідним чином структурована ієрархія органів правової охорони інтелектуальної власності. Досвід формування такої системи в Україні та інших державах переконливо свідчить про складність і динамічність цього процесу, що пояснюється динамічністю та складністю власне об'єкта правового регулювання, яким, без сумніву, є правовідносини у сфері інтелектуальної власності. Про актуальність дослідження проблем системи правової охорони інтелектуальної власності свідчить наявність чисельних наукових публікацій у фахових вітчизняних виданнях [1; 2; 3; 4; 5 та інші]. Але їхньою особливістю є зосередження уваги дослідників головним чином на питаннях еволюції, перспективах систематизації та кодифікації законодавчих актів [6; 7; 8; 9; 10 та інші]. А отже, поза увагою вчених, як правило, зали-

шаються проблеми функціонування системи органів охорони інтелектуальної власності в Україні. Водночас саме чітке визначення адміністративно-правового статусу цих органів сприятиме оптимізації їхньої діяльності, попередженню можливих порушень прав інтелектуальної власності та усуненню причин, що їх породжують.

Метою статті є характеристика адміністративно-правового статусу системи органів охорони інтелектуальної власності в Україні та визначення перспектив їх реформування.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняну систему суб'єктів адміністрування правовідносин у сфері інтелектуальної власності складають державні органи та громадські організації. Функцію адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності покладено на державні органи виконавчої влади, які очолює Міністерство освіти та науки України – головний центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію політики у сфері інтелектуальної власності. У структурі міністерства замість Департаменту інтелектуальної власності (що функціонував з 2000 р.) у квітні 2011 р. була створена Державна служба інтелектуальної власності (далі – ДСІВ) – урядовий орган державного управління, який виконує завдання з реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності та внесення на розгляд міністра освіти і науки Укра-

їни пропозицій щодо формування державної політики у цій сфері. Відповідно до покладених на неї завдань ДСІВ: узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих та інших нормативно-правових актів і в установленому порядку подає їх міністру; організовує експертизу об'єктів права інтелектуальної власності та видає охоронні документи на них; здійснює державну реєстрацію та ведення обліку об'єктів права інтелектуальної власності, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на них, а також ліцензійних договорів; визначає уповноважені заклади експертизи та доручає їм проведення експертизи заявок, веде відповідні державні реєстри; організовує проведення перевірок суб'єктів господарювання на предмет дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності, аналізує стан такого дотримання; здійснює міжнародне співробітництво у сфері правової охорони інтелектуальної власності та представляє інтереси України у відповідних питаннях у міжнародних організаціях; організовує інформаційну та видавничу діяльність, видає офіційні бюлетені з питань інтелектуальної власності; організовує роботу з підготовки та перепідготовки спеціалістів, здійснює атестацію представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених); здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на ДСІВ Президентом України.

Крім того, з метою організації своєї діяльності ДСІВ: забезпечує здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх здійсненням в апараті ДСІВ, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління; здійснює добір кадрів, формує кадровий резерв, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації службовців і працівників; організовує планово-фінансову роботу, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; організовує розгляд звернень громадян; забезпечує реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті ДСІВ; забезпечує виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави; організовує ведення діловодства та архіву в апараті ДСІВ.

Для виконання покладених на неї завдань ДСІВ має право: залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, зокрема, на договірній основі, працівників центральних і місцевих органів виконавчої влади; одержувати інформацію, документи й матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їхніх посадових осіб; скликати наради, створювати комісії та робочі групи; користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, зокрема урядовими, системами зв'язку та комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами.

У складі ДСІВ, відповідно до Указу Президента України від 27 квітня 2001 р. «Про заходи щодо охо-

рони інтелектуальної власності в Україні», Кабінет Міністрів України 17 травня 2002 р. затвердив Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності. Воно регламентує діяльність державних інспекторів, їхні права та обов'язки під час виконання функцій державного контролю, оскільки основним завданням державного інспектора є саме здійснення державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також у сфері виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування. Державні інспектори є посадовими особами ДСІВ, нею призначаються та звільняються. Інспектору видається посвідчення, яке підтверджує його повноваження. Крім того, ДСІВ зобов'язана створити для інспекторів умови роботи, зокрема надати робочі приміщення. З метою недопущення порушення прав інтелектуальної власності державний інспектор здійснює постійний контроль на підприємствах суб'єктів господарювання, що виробляють диски, де за рішенням ДСІВ створено постійний пост нагляду за укладенням угод на виробництво дисків із дотриманням прав інтелектуальної власності. Державні інспектори наділені досить широким колом прав. Наприклад, інспектор, який виявив ознаки адміністративного порушення, складає протокол і передає його на розгляд уповноваженого органу (суду) для притягнення винних до відповідальності. Такі адміністративні правопорушення передбачені ст. 152-2 (порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності), ст. 164-9 (незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм) та ст. 164-13 (порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування) Кодексу України про адміністративні правопорушення. Якщо ж інспектор виявив порушення законодавства, які містять ознаки злочину, він негайно повідомляє про це відповідні правоохоронні органи. Рішення державного інспектора про усунення виявлених порушень права інтелектуальної власності можуть бути оскаржені в ДСІВ або в суді в порядку, визначеному законодавством.

Важливе місце у структурі ДСІВ належить Апеляційній палаті – органу, який створений для розгляду заперечень проти рішень ДСІВ щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та інших питань, віднесених законом до її компетенції. Заперечення подаються до Апеляційної палати в порядку, встановленому законодавством та на його основі регламентом Апеляційної палати, затвердженим ДСІВ. Якщо у строки, передбачені для подання заперечення, не сплачено збір, заперечення вважають неподаним, про що особу, яка подала заперечення, повідомляють письмово. Заперечення розглядаються згідно з регламентом Апеляційної палати. При цьому: заперечення будь-якої особи проти державної реєстрації права на винахід розглядають протягом 4-х місяців від дати одержання Апеляційною палатою заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення; заперечення проти державної реєстрації права на корисну модель розглядають протягом 4-х місяців від дати надходження до Апеляцій-

ної палати заперечення, документа про сплату збору та експертного висновку за результатами проведення експертизи запатентованого винаходу корисної моделі на відповідність критеріям придатності для набуття прав на нього; заперечення проти державної реєстрації права на промисловий зразок розглядають протягом 2-х місяців від дати одержання Апеляційною палатою заперечення та документа про сплату збору за надання заперечення в межах мотивів, викладених заявником у запереченні та під час його розгляду. Строк розгляду заперечення можна продовжити за ініціативою особи, яка його подала, але не більше як на 2 місяці, якщо до вичерпання строку буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Заперечення розглядають у межах мотивів, викладених у ньому та під час його розгляду. У разі подання будь-якою особою заперечення проти державної реєстрації права на винахід, корисну модель, промисловий зразок особа, якій належать майнові права на об'єкт патентного права, повинна бути ознайомлена із запереченням. За результатами розгляду заперечення Апеляційна палата приймає мотивоване рішення, яке затверджує наказ ДСІВ, після чого його надсилають особі, яка подала заперечення. У разі повного задоволення заперечення збір за подання заперечення підлягає поверненню. До затвердження рішення Апеляційної палати, у місячний строк від дати його прийняття, голова Апеляційної палати може внести мотивований письмовий протест на це рішення, який має бути розглянутий протягом місяця. Рішення Апеляційної палати, прийняте за цим протестом, є остаточним і може бути скасоване лише судом. Особа, яка подала заперечення, може оскаржити затверджене ДСІВ рішення Апеляційної палати в судовому порядку протягом 2-х місяців від дати одержання рішення.

ДСІВ підпорядковуються Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (далі – Укрпатент) та «Українське агентство з авторських і суміжних прав» (далі – УААСП).

Серед зазначених органів Укрпатент є єдиним в Україні, який здійснює експертизу заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, інші результати науково-технічної творчості та комерційні позначення на відповідність умовам надання правової охорони, виносить рішення щодо видачі охоронних документів, забезпечує здійснення державної реєстрації об'єктів промислової власності та офіційної публікації відомостей про них. Головними завданнями Укрпатенту є такі: приймання заявок на видачу охоронних документів на результати науково-технічної діяльності, проведення експертизи заявок на результати науково-технічної діяльності на відповідність їх умовам надання правової охорони, забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів промислової власності та змін їхнього правового статусу та офіційної публікації відповідних відомостей; участь у розробленні пропозицій формування державної політики у сфері охорони промислової власності, заходів щодо її реалізації та здійснення цих заходів; участь у розробленні пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері охорони промислової власності; забезпечення в межах своїх повноважень виконання міжнародних зобов'язань України

у сфері охорони промислової власності, участь у підготовці та укладанні міжнародних договорів України з питань охорони промислової власності; участь в організації підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів із питань охорони промислової власності; забезпечення здійснення державної реєстрації договорів про передачу права власності на результати науково-технічної діяльності, що охороняються в Україні, та договорів про видачу дозволу (ліцензійних договорів) на їх використання; забезпечення виконання завдань Державної програми інформатизації України в частині, що стосується промислової власності; інформаційне забезпечення функціонування державної системи охорони промислової власності: створення, актуалізація та забезпечення функціонування патентно-інформаційної бази, необхідної для проведення експертизи та довідково-пошукового апарату; забезпечення фізичних і юридичних осіб інформацією про результати науково-технічної діяльності; забезпечення формування фондів національної патентної документації в органах державної системи науково-технічної інформації в Україні; проведення науково-дослідних робіт і підготовка пропозицій щодо вдосконалення методології проведення експертизи, підвищення її якості, юридичного та технологічного забезпечення; участь у судових справах стосовно об'єктів промислової власності; матеріально-технічне та методологічне забезпечення у сфері охорони промислової власності.

Філією Державного підприємства «Українського інституту промислової власності є «Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг» (УкрЦІПП). Метою його створення є забезпечення реальних механізмів сприяння винахідницькій та інноваційній діяльності. Діяльність центру полягає в наданні патентно-інформаційних послуг. Зокрема, він здійснює пошук інформації щодо винаходів, корисних моделей, промислових зразків тощо; патентні дослідження щодо виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів; патентні дослідження для визначення тенденцій розвитку об'єктів господарської діяльності; переклад патентних документів; ведення Фонду патентної документації громадського користування (ФГК) тощо.

«Українське агентство з авторських і суміжних прав» (далі – УААСП) було створено в 1992 р. на базі Українського республіканського агентства з авторських і суміжних прав. Завданнями УААСП є такі: участь у розробленні пропозицій щодо формування державної політики у сфері авторських і суміжних прав, заходів щодо її реалізації та здійснення цих заходів; забезпечення охорони відповідно до чинного законодавства авторських і суміжних прав правовласників України та правовласників інших країн та їхніх правонаступників на території України та поза її межами; участь у розробленні пропозицій, пов'язаних з удосконаленням законодавства України у сфері авторських і суміжних прав; забезпечення здійснення державної реєстрації прав авторів на твори науки, літератури та мистецтва; забезпечення формування та ведення Реєстру суб'єктів авторських і суміжних прав; сприяння

розширенню міжнародного наукового й культурного співробітництва, обміну духовними цінностями, залучення громадян України до надбань світової культури; забезпечення в межах своїх повноважень виконання міжнародних зобов'язань України у сфері авторських і суміжних прав, участь у підготовці та укладанні міжнародних договорів України з питань охорони авторських і суміжних прав; участь в організації підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів із питань охорони авторських і суміжних прав; забезпечення фізичних та юридичних осіб інформацією про об'єкти авторських і суміжних прав; методологічне забезпечення функціонування державної системи охорони авторських і суміжних прав; управління майновими правами авторів або їхніх правонаступників на колективній основі у випадках, коли існують перешкоди в їхньому практичному здійсненні в індивідуальному порядку (публічне виконання і таке інше); надання допомоги авторам та іншим правовласникам авторських і суміжних прав в управлінні їхніми майновими правами; забезпечення обслуговування правовласників та їхніх правонаступників на основі використання нової техніки та передових технологій.

До громадських організацій, що опікуються питаннями охорони інтелектуальної власності, належать Всеукраїнська асоціація патентних повірених, Всеукраїнська організація інтелектуальної власності, Всеукраїнська асоціація авторських і суміжних прав, Товариство винахідників і раціоналізаторів України, Українська асоціація власників товарних знаків та інші громадські організації, які є представниками у справах інтелектуальної власності. Насамперед, це стосується членів Асоціації патентних повірених – фахівців, обов'язком яких є виконання за фізичних та юридичних осіб дій, пов'язаних із поданням заявок та одержанням охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності у своїй країні та за кордоном, а також представництво їхніх інтересів у патентних відомствах, судових та інших інстанціях. Патентний повірений повинен бути громадянином України та постійно проживати на її території; мати вищу освіту,

а також повну вищу освіту у сфері охорони інтелектуальної власності; мати не менше як 5 років досвіду практичної роботи у сфері охорони інтелектуальної власності; мати необхідні знання у сфері інтелектуальної власності в обсязі, визначеному Укрпатентом; бути у встановленому порядку внесеним до Державного реєстру представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених). Патентні повірені можуть спеціалізуватися у сферах набуття прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки; набуття прав на знаки для товарів і послуг; набуття прав на селекційні досягнення; судового, арбітражного та іншого захисту прав патентовласників, власників об'єктів інтелектуальної власності. Патентний повірений діє за дорученням особи, яку він представляє. Це доручення засвідчується договором, довіреністю або іншим документом, що підтверджує його повноваження відповідно до законодавства. Він має право займатись своєю діяльністю індивідуально або разом з іншими патентними повіреними, створювати патентні агентства, фірми, бюро, контори тощо з правами юридичної особи, а також працювати за наймом. Треба зауважити, що іноземці та інші особи, які проживають за межами України або мають своє місцеперебування за її межами, можуть реалізовувати свої права не просто через будь-якого представника, а через тих представників, що зареєстровані згідно з Положенням про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), які атестовані та мають відповідне свідоцтво. Цікаво, що аналогічні положення містять і закони іноземних держав [11. с. 63].

Висновки. Отже, функціонуюча в Україні система суб'єктів адміністрування правовідносин у сфері інтелектуальної власності свідчить про її досить високий рівень. Водночас очевидно, що вона потребує подальшого вдосконалення, пов'язаного з уточненням адміністративно-правового статусу відповідних центральних органів виконавчої влади та створенням системи регіональних і місцевих органів, які б забезпечували ефективну охорону права інтелектуальної власності в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Денисюк О. Проблеми і перспективи розвитку охорони інтелектуальної власності. Адвокат. 2009. № 7. С. 38–41.
2. Римарчук Г. Державне регулювання у сфері забезпечення прав громадян на об'єкти інтелектуальної власності. Держава та регіони. Серія: Право та державне управління. 2012. № 3. С. 187–191.
3. Романюк І. Етапи становлення системи охорони права інтелектуальної власності. Збірник наукових праць Львівського державного університету внутрішніх справ: Юридичні науки. 2011. № 2. С. 213–222.
4. Гончаренко К. «Охорона інтелектуальної власності у часі й просторі». Інтелектуальна власність. 2010. № 10. С. 50–54.
5. Красовська А. Сучасний стан правової охорони об'єктів інтелектуальної власності в Україні. Інтелектуальна власність. 2007. № 1. С. 4–8.
6. Гареев Є. Розвиток вітчизняного патентного законодавства в дорадянські часи. Актуальні проблеми держави і права. 2010. Вип. 53. С. 132–140.
7. Харченко В. Ще раз до проблеми систематизації кримінально-правової охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Вісник Запорізького національного університету: Юридичні науки. 2009. № 2. С. 127–136.
8. Жаров В. Стан та перспективи розвитку законодавства України у сфері інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність. 2004. № 10. С. 8–10.
9. Орлюк О. Проблеми і перспективи систематизації законодавства у сфері інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність. 2010. № 6. С. 8–13.
10. Крижна В. Варіанти кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2010. № 1. С. 110–115.
11. Тверезенко О. Правове регулювання атестації патентних повірених. Інтелектуальна власність. 2008. № 2. С. 62–64.